

Pædagoger får stort udbytte af efteruddannelse

Udarbejdet af:

Lise Bendix Lanng, seniorkonsulent
Signe H. Falkencrone, økonom

Udgivet april 2022

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Baggrund

Der ses i disse år store politiske ambitioner på dagtilbudsområdet – herunder kan nævnes de nyligt lovfastsatte minimumsnormeringer og den styrkede pædagogiske læreplan, som nogle af de markante nationalpolitiske tiltag. Det pædagogiske arbejde på dagtilbudsområdet er i konstant udvikling i takt med, at nye udfordringer og krav opstår. Samtidig står området både nu og i de kommende år med store udfordringer i forhold til at rekruttere pædagoger nok (Damvad Analytics, 2021).

Efteruddannelse af det pædagogiske personale kan være en af vejene til at understøtte, at det pædagogiske personale i dagtilbuddene har kompetencerne til at følge med udviklingen, og samtidig kan det være en del af svaret på, hvordan flere pædagoger kan rekrutteres og fastholdes på området. En undersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut har vist, at kommunerne ser et stort behov for at udvikle og opdatere det pædagogiske personales kompetencer i lyset af de nye krav, som den styrkede pædagogiske læreplan stiller. Hele 90 pct. af kommunerne planlagde i 2018 at igangsætte kompetenceudvikling udover det, som blev finansieret af statslige puljer til kompetenceløft (EVA, 2019).

DEA har tidligere belyst udbyttet af videregående voksen- og efteruddannelse i det officielle uddannelsessystem blandt kursister generelt (DEA, 2021). Dette notat bygger på data fra DEA's tidligere analyse og belyser specifikt oplevelser af videregående efteruddannelse blandt pædagoger ansat i dagtilbud. Svarene fra pædagogerne er blevet sammenholdt med svarene fra henholdsvis lærere og sygeplejersker. I de tilfælde, hvor svarene er signifikant forskellige, er forskellene nævnt. I notatet fokuseres på kursisternes oplevelse af, hvordan efteruddannelsen igangsættes, gennemføres og anvendes. Herunder den proces, som kan kaldes "transfer", hvor viden og færdigheder oversættes og omsættes fra undervisningssituationen til den efterfølgende arbejdssituation.

Notatet henvender sig særligt til ledere på dagtilbudsområdet og andre kompetenceudviklingsansvarlige i landets kommunale forvaltninger i arbejdet med at gøre pædagogers kompetenceudvikling så menings- og virkningsfuld som muligt. Samtidig henvender notatet sig mere generelt til interessenter på dagtilbudsområdet og eftervidereuddannelsesområdet.

Hovedkonklusioner

- Pædagoger på dagtilbudsområdet oplever et stort fagligt udbytte af deres efteruddannelse. Over 90 pct. af de adspurgte pædagoger oplever, at deres efteruddannelse har medført, at de har fået flere redskaber til at finde løsninger på arbejdsrelaterede problemer, og at de træffer beslutninger ud fra en større faglighed. Det er markant flere end blandt de øvrige kursister, herunder også lærere og sygeplejersker, hvor det gælder for omkring 80 pct.
- Mere end 70 pct. af pædagoger i dagtilbud oplever efter afsluttet kursus at blive mere engagerede i deres arbejde og får større arbejdsglæde og trivsel. Niveauet er noget lavere for øvrige kursister, hvor det gælder omkring 60 pct.
- Der er en markant højere andel af pædagoger på dagtilbudsområdet (60 pct.) end øvrige kursister (40 pct.), som oplever, at arbejdsgiveren spiller en central rolle i forhold til igangsættelsen af deres efteruddannelse. Det gælder også, hvis pædagogerne sammenlignes med lærere, men ikke med sygeplejersker.
- Forud for start på efteruddannelsen mente mere end ni ud af ti pædagoger på dagtilbudsområdet, at det i høj eller nogen grad var vigtigt, at efteruddannelsen omfattede praksisorienteret læring. Dette er i væsentlig mindre grad vigtigt for de øvrige kursister, herunder også lærere og sygeplejersker.
- Pædagoger på dagtilbudsområdet var i markant mindre grad end øvrige kursister motiverede for efteruddannelse grundet muligheder for nye karriereveje. Godt hver tredje pædagog deltog i efteruddannelse, fordi det skulle hjælpe dem til at avancere til en højere stilling, mens det gælder for knap halvdelen af de øvrige kursister, herunder lærere.
- 20 pct. af de adspurgte pædagoger på dagtilbudsområdet oplever, at de på grund af deres deltagelse i efteruddannelse får et nyt job efterfølgende.
- Godt 80 pct. af de adspurgte pædagoger på dagtilbudsområdet oplevede et tydeligt behov for læring forud for deres start på efteruddannelsen. Det er en højere andel end blandt de øvrige kursister, hvor det gælder 70 pct.
- Samlet set oplever pædagoger i dagtilbud en bedre transferproces efter afslutningen af efteruddannelsen sammenlignet med øvrige kursister. Knap halvdelen af pædagogerne oplevede, at deres arbejdsplads fulgte op på deres læring fra efteruddannelsen. Det er næsten dobbelt så mange som blandt de øvrige kursister. Det er også markant flere end blandt lærere og sygeplejersker.
- 93 pct. af pædagogerne på dagtilbudsområdet oplever, at de rent faktisk også anvender deres nye viden, når de kommer tilbage på arbejdspladsen efter deres efteruddannelse. Til sammenligning gælder det for 82 pct. af de øvrige kursister. Det store udbytte hos pædagogerne kommer også kollegerne til gode. Mere end ni ud af ti pædagoger videregiver deres nye viden til kolleger. Det er en væsentlig større andel end blandt de øvrige kursister, hvor det er tre ud af fire. Det er dog nogenlunde på niveau med lærere og sygeplejersker.

Implikationer

Efter- og videreuddannelse som en lovende vej til praksisudvikling

Resultaterne i dette notat peger overordnet på, at pædagoger på dagtilbudsområdet oplever et stort udbytte af formel videregående efteruddannelse. Herunder oplever de at få redskaber til at tage fagligt funderede beslutninger i deres pædagogiske arbejde.

Resultaterne flugter således med eksisterende forskning på området, som viser, at efter- og videreuddannelse er et af de tiltag, som har betydelige effekter på kvaliteten af det pædagogiske arbejde og er relateret til positive udfald for børns adfærd, udvikling og sprog (EVA, 2017; Jensen, Jensen og Rasmussen, 2015; FTF, 2016).

Øvrige analyser finder desuden positive løngevinster ved efteruddannelse for kursister med professionsbacheloruddannelser, herunder pædagoger. Over en fireårig horisont opnår disse kursister i gennemsnit løngevinster på omkring 45.000 kr. før skat (DEA, 2020). KORA, 2016 finder lignende effektstørrelser, hvor de månedlige løngevinster for personer med professionsbacheloruddannelser går fra omkring 500 kr. de første par år til 1.500 kr. efter knap seks år. Når kursisterne oplever signifikante løneffekter, er det et udtryk for, at de som medarbejdere skaber merværdi i deres arbejde. En konklusion som nærværende notat også finder, at pædagoger ofte selv oplever.

Det peger som udgangspunkt på efter- og videreuddannelse som et løfterigt virkemiddel til at udvikle praksis i dagtilbud. Det er dog værd at understrege, at der forsat er grund til at styrke vidensgrundlaget. VIVE, 2018 finder, at evidensgrundlaget for, at kompetenceudvikling af fagprofessionelle har en effekt på børn og unges læring og sociale udvikling er svagt og efterlyser yderligere studier. I forhold til nærværende analyse af udbyttet af efteruddannelse er det væsentligt at holde sig for øje, at der kan være forskel på, hvordan kursister subjektivt vurderer eget udbytte af efteruddannelse, og hvad det reelle udbytte rent faktisk har været (Kristensen, 2006). Samtidig skal sammenligningerne mellem faggrupper tolkes med varsomhed, da der kan være betydelige forskelle mellem anvendelsen af uformel kompetenceudvikling (fx konferencer og seminarer) inden for de forskellige faggrupper.

Det vil være relevant at opnå en større viden om, hvilke effekter efteruddannelse har på kvaliteten i dagtilbuddene, herunder hvilken betydning konkrete efter- og videreuddannelsesindsatser har for børnene i en dansk kontekst. Derudover er nærværende notat baseret på pædagogernes oplevelser med efteruddannelse, men et ledelsesperspektiv på udbyttet vil også være relevant i forhold til nogle af de væsentlige udfordringer, de står over for.

Transfer som del af forklaringen på højt udbytte

Resultaterne i notatet tegner generelt et billede af, at pædagoger i dagtilbud har mere positive oplevelser af efteruddannelse end øvrige kursister – herunder lærere og sygeplejersker. Det kan der være mange årsager til.

En af dem kan være, at pædagogerne på flere parametre oplever bedre transferforudsætninger sammenlignet med øvrige kursister. I DEA, 2020 så vi, at kursister, der har et højt niveau af transfer igennem deres uddannelsesforløb, i gennemsnit også oplever et efterfølgende større fagligt udbytte. Det indikerer, at det er betydningsfuldt, når 67 pct. af pædagogerne oplever hensigtsmæssige rammer for at tage den nye viden i brug og 46 pct. oplever, at deres arbejdsplads følger op på deres læring fra efteruddannelsen. Det er derfor meget relevant at understøtte en god transferproces for kursisterne – herunder som en ledelsesopgave i daginstitutionerne. Vigtigheden af gode rammer for at tage den nye viden i brug bliver også bekræftet i FTF, 2016, som belyser behovet for en engageret og synlig leder, tid og ressourcer til at tage den nye viden i brug samt regelmæssig vejledning. EVA, 2013 viser ligeledes, at hvis institutionerne skal have større udbytte af kompetenceudvikling, skal lederen have en strategisk tilgang til planlægning og opfølgning.

Stort udbytte men faldende brug af formel efteruddannelse

I lyset af den positive betydning, som efteruddannelse kan have, er det påfaldende, at formel efteruddannelse ikke anvendes i samme omfang som tidligere på dagtilbudsområdet. En undersøgelse fra EVA har vist, at der er sket et markant fald i pædagogers formelle efteruddannelse. I 2015 havde ca. hver tredje pædagog deltaget i formel efteruddannelse inden for de seneste tre år, mens det i 2018 var under hver femte pædagog. Tallene dækker over store kommunale forskelle (EVA, 2020 (a)). Betyder det, at kommunerne ikke i tilstrækkeligt omfang prioriterer efteruddannelse til pædagoger? Det kan undersøgelsen ikke sige, for det er muligt, at kommunerne anvender andre tilbud til kompetenceudvikling end formel efter- og videreuddannelse – fx kompetenceudvikling af intern karakter som for eksempel introforløb, kollegial observation og vejledning. Der kan dog også være særligt barrierer for anvendelsen af den formelle efteruddannelse. I en tidligere undersøgelse peger ledelse og pædagogisk personale i dagtilbud på, at barriererne for kompetenceudvikling generelt er omkostningerne forbundet med det, at kompetenceudviklingen foregår i arbejdstiden, samt at der ikke er kollegaer nok til at tage over imens (EVA, 2020 (b)). Det vil være relevant at opnå mere viden om barriererne for efteruddannelse – herunder for den formelle del – og hvorvidt de har betydning for faldet i anvendelsen.

Rammerne forud for og undervejs på efteruddannelsen

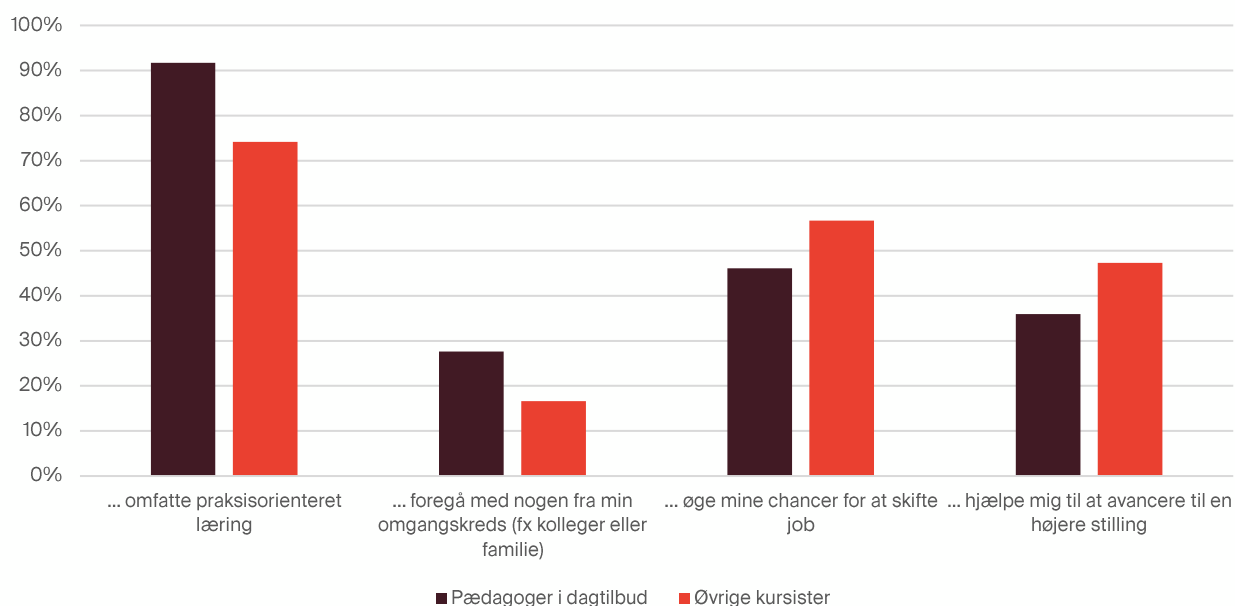
Pædagoger i dagtilbud tager ikke efteruddannelse, fordi det skal sikre dem nye karriereveje

Godt 60 pct. af pædagogerne på videregående voksen- og efteruddannelse oplever, at det er deres arbejdsgiver, der både får ideen til at tage efteruddannelse og undersøger mulighederne ifm. efteruddannelse. For øvrige kursister på videregående efteruddannelser drejer det sig om godt 40 pct., hvor arbejdsgiveren får ideen til at tage efteruddannelse. Der er dermed en markant højere andel af pædagoger end øvrige kursister, som oplever, at arbejdsgiveren spiller en central rolle ift. igangsættelsen af deres efteruddannelse. Det gælder også, hvis pædagogerne sammenlignes med lærere, men ikke med sygeplejersker.

Næsten samtlige pædagoger udtrykker, at de var motiverede for den personlige udvikling ved at tage efteruddannelse. De ønsker at blive stimuleret fagligt og udvikle sig personligt. Et billede, der er meget lig de øvrige kursisters motivation. Desuden ser vi, at mere end ni ud af ti pædagoger forud for start på efteruddannelsen mente, at det i høj eller nogen grad var vigtigt, at efteruddannelsen omfattede praksisorienteret læring, jf. figur 1. Dette er i væsentlig mindre grad vigtigt for de øvrige kursister, herunder også lærere og sygeplejersker. Der er ligeledes stor forskel mellem pædagoger og andre kursister i forhold til, hvorvidt efteruddannelsen skal foregå med nogen fra deres omgangskreds, fx kolleger. Det var således vigtigt for knap hver tredje pædagog, mens det for de øvrige kursister var vigtigt for knap 20 pct. Det ses også, at godt halvdelen af pædagogerne rent faktisk tager efteruddannelse med deres kolleger, hvor det gælder 42 pct. af de øvrige kursister.

Omvendt gælder det, at pædagoger i markant mindre grad var motiveret for efteruddannelse grundet muligheder for nye karriereveje, når der sammenlignes med øvrige kursister. Godt hver tredje pædagog deltog i efteruddannelse, fordi det skulle hjælpe dem til at avancere til en højere stilling, mens det gælder for knap halvdelen af de øvrige kursister, herunder lærere. Ligeledes ønskede 46 pct. af pædagogerne, at deres efteruddannelse skulle hjælpe dem med at skifte job, mens det gjaldt for 57 pct. af de øvrige kursister. Niveauet for pædagogerne er dog meget lig niveauet for lærere og sygeplejersker.

Figur 1 // Hvor vigtige var følgende udsagn for dig, før du startede på efteruddannelse: Min deltagelse i efteruddannelse skulle... (Andel der svarer meget eller i nogen grad vigtigt)

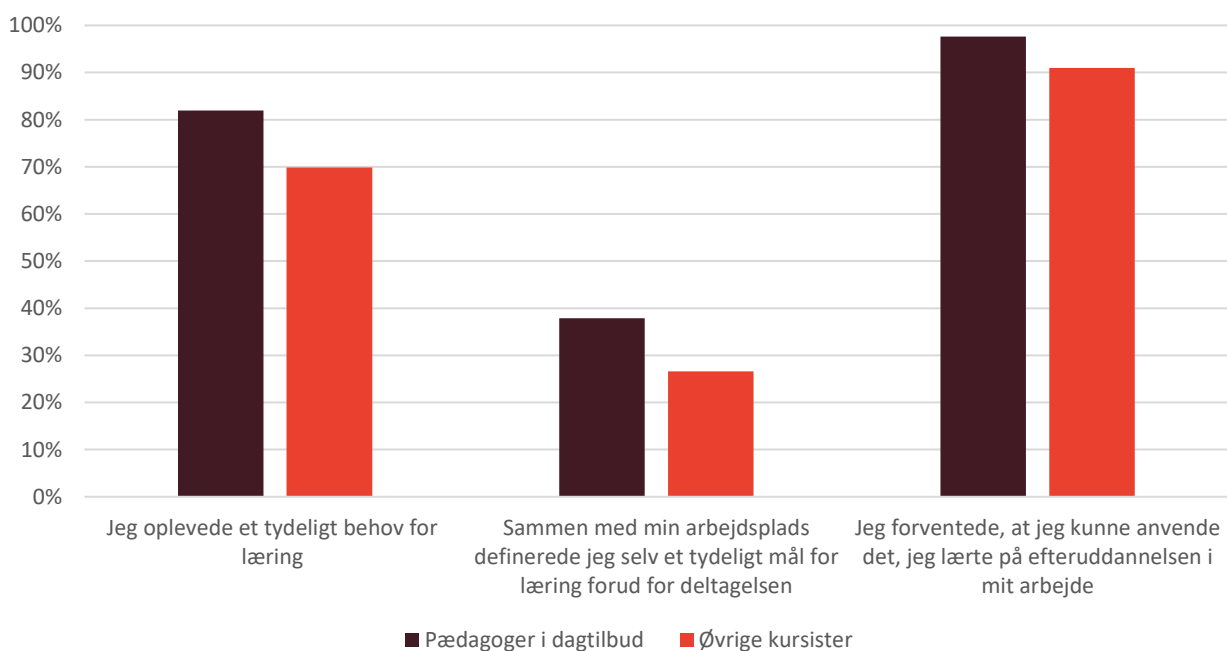
Note: N = 483 for pædagoger og N = 9664 for øvrige kursister. Andelen omfatter kursister, der har svaret "Meget vigtigt" og "I nogen grad vigtigt".

Pædagoger i dagtilbud oplever et tydeligt behov for læring

Godt 80 pct. af pædagogerne oplevede et tydeligt behov for læring forud for deres start på efteruddannelsen. Det er en højere andel end blandt de øvrige kursister, hvor det gælder 70 pct. Det er også højere end andelen blandt lærere og sygeplejersker. Forud for start på efteruddannelsen havde stort set alle pædagoger en forventning om, at de kunne anvende det, de lærte på efteruddannelsen, i deres arbejde efterfølgende. Til sammenligning gjorde det sig gældende for ni ud af ti blandt de øvrige kursister. Niveaue for pædagogerne er på samme niveau som lærere og sygeplejersker.

DEA, 2021 finder, at kursister der har sat tydelige læringsmål forud for deltagelsen, i højere grad også oplever et efterfølgende højt udbytte af efteruddannelsen. Det gælder, at godt hver tredje pædagog definerede et tydeligt læringsmål sammen med deres arbejdsplads forud for deltagelsen i efteruddannelse. Det er en noget højere andel end blandt de øvrige kursister, hvor det gjaldt godt hver fjerde. Det er også en markant højere andel end blandt lærere, mens det kun er en smule mere udbredt end blandt sygeplejersker. Dog er der stadig et potentiale for, at denne andel kan øges fremover.

Figur 2 // I det følgende beder vi dig forholde dig til, i hvilken grad du er enig i en række udsagn, som gjorde sig gældende forud for din start på efteruddannelsen

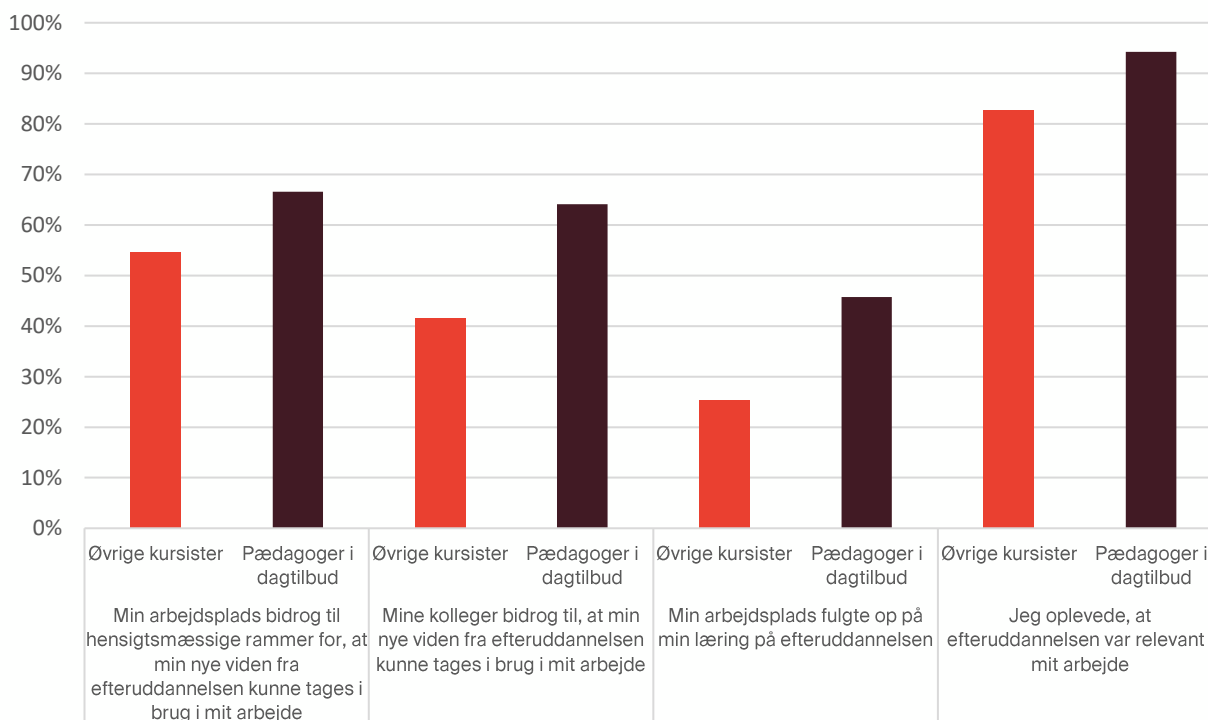
Note: N = 483 for pædagoger og N=9.664 for øvrige kursister. Andelen omfatter kursister, der har svaret "I høj grad" og "I nogen grad".

Pædagoger i dagtilbud oplever et stort udbytte af efteruddannelse

Pædagoger i dagtilbud oplever gode rammer for at tage den nye viden i brug

Samlet set oplever pædagoger i dagtilbud en bedre transferproces efter afslutningen af efteruddannelsen sammenlignet med øvrige kursister. En væsentlig del af transferprocessen omhandler de vilkår, som kursisterne møder, når de er tilbage på arbejdspladsen efter afslutning på efteruddannelsen. Knap halvdelen af pædagogerne på videregående efteruddannelse oplevede, at deres arbejdsplads fulgte op på deres læring fra efteruddannelsen. Det er næsten dobbelt så mange sammenlignet med de øvrige kursister. Det er også markant flere end blandt lærere og sygeplejersker. Samtidig er det mere end 60 pct. som beretter, at deres arbejdsplads og kolleger bidrog til, at den nye viden fra efteruddannelsen kunne tages i brug i deres arbejde.

Figur 3 // I det følgende beder vi dig forholde dig til, i hvilken grad du er enig i en række udsagn, som gjorde sig gældende efter afslutningen på din efteruddannelse

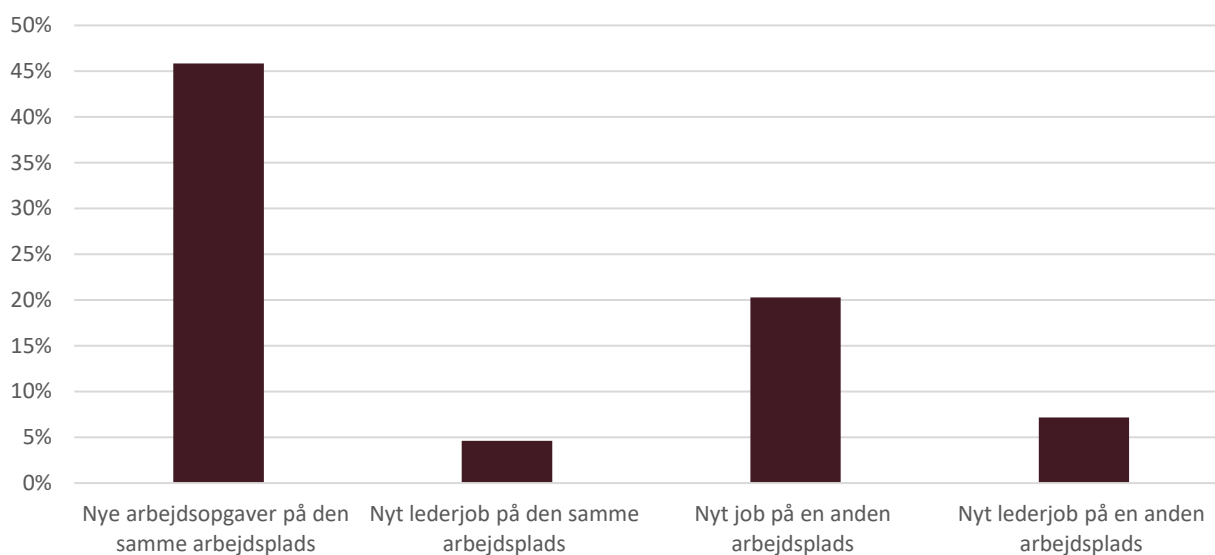
Note: N = 483 for pædagoger og N = 9.664 for øvrige kursister. Andelen omfatter kursister, der har svaret "i høj grad" og "i nogen grad".

Hver fjerde dagtilbudspædagog på efteruddannelse får nyt job efterfølgende

20 pct. af pædagogerne på videregående efteruddannelse oplever, at de på grund af deres deltagelse i efteruddannelse får et nyt job efterfølgende, jf. figur 4. Samtidig oplever 12 pct. at få et nyt lederjob på samme eller anden arbejdsplads på grund af deres deltagelse.

Knap halvdelen af pædagogerne beretter, at de fik nye arbejdsopgaver på arbejdspladsen efter deres deltagelse.

Figur 4 // Har din deltagelse i efteruddannelse medført følgende i dit arbejdsliv?

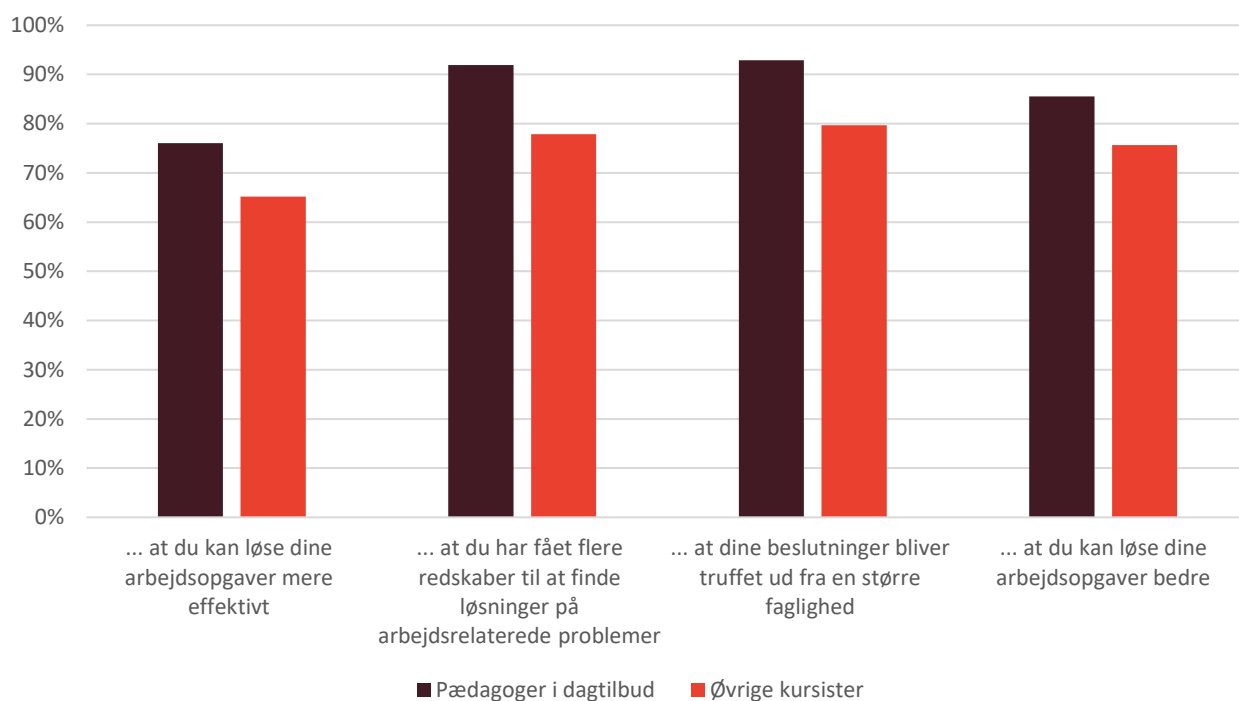
Note: N = 483. Det er muligt for respondenterne at svare "ja" til flere af spørgsmålene, eller ikke svare "ja" til nogen af mulighederne, hvorfor tallene ikke summerer til 100 pct. Kategorierne er ikke gensidigt udelukkende, hvorfor der er overlap mellem svarkategorierne.

Pædagoger i dagtilbud oplever større udbytte end øvrige kursister

Spørgeskemaet er opdelt i fire overordnede udbytte-grupperinger: det faglige, det organisatoriske, det interessentorienterede og det understøttende udbytte¹. Det er særligt det faglige udbytte, der er højt blandt pædagogerne, jf. figur 5. Mere end ni ud af ti pædagoger oplever, at deres efteruddannelse har medført, at de har fået flere redskaber til at finde på løsninger på arbejdsrelaterede problemer, og at de træffer beslutninger ud fra en større faglighed. Det er markant flere end blandt de øvrige kursister, herunder også lærere og pædagoger, hvor det gælder for omkring 80 pct.

¹ Fagligt udbytte omhandler faglig stolthed og engagement i arbejdet. Interessentorienteret udbytte omhandler tilfredshed hos nærmeste leder og modtagere af arbejdsopgaver. Organisatorisk udbytte omhandler forståelse for eget bidrag på arbejdspladsen, samarbejde og tilrettelæggelse af arbejdet. Fagligt udbytte omhandler faglighed, redskaber til problemløsning og bedre og mere effektiv opgaveløsning.

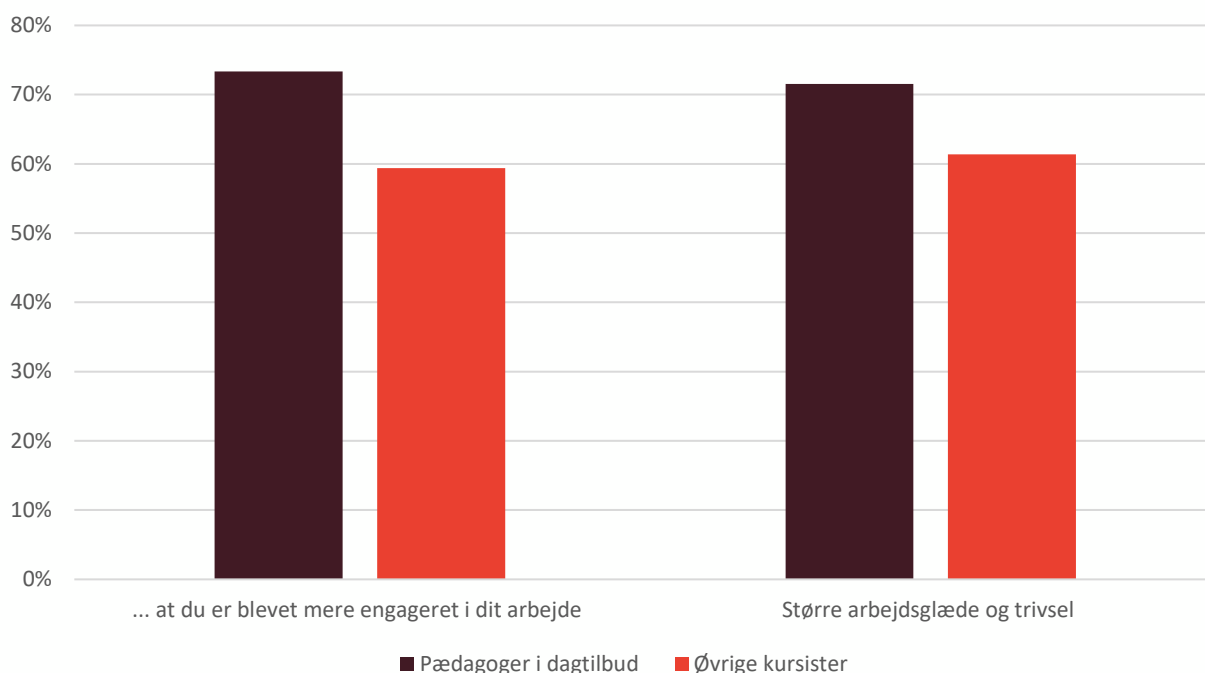
Figur 5 // Har din deltagelse i efteruddannelse medført følgende i dit arbejdsliv?

Note: $N = 483$ for pædagoger og $N = 9.664$ for øvrige kursister. Andelen omfatter kursister, der har svaret "i høj grad" og "i nogen grad".

Der er dog ikke kun ift. det faglige udbytte, at pædagogerne adskiller sig ift. den øvrige gruppe af kursister. Mere end 70 pct. af pædagoger i dagtilbud, som har deltaget i videregående efteruddannelse, oplever efterfølgende at blive mere engagerede i deres arbejde og får større arbejdsglæde og trivsel, jf. figur 6. Niveaueet er noget lavere for øvrige kursister, hvor det gælder omkring 60 pct. Det er også højere end niveaueet for lærerne, for hvem det gælder at 66 pct. oplever større arbejdsglæde og 63 pct. oplever en større engagement i arbejdet. Det er dog ikke særligt højere end niveaueet for sygeplejerskerne.

Figur 6 // Har din deltagelse i efteruddannelse medført følgende i dit arbejdsliv?

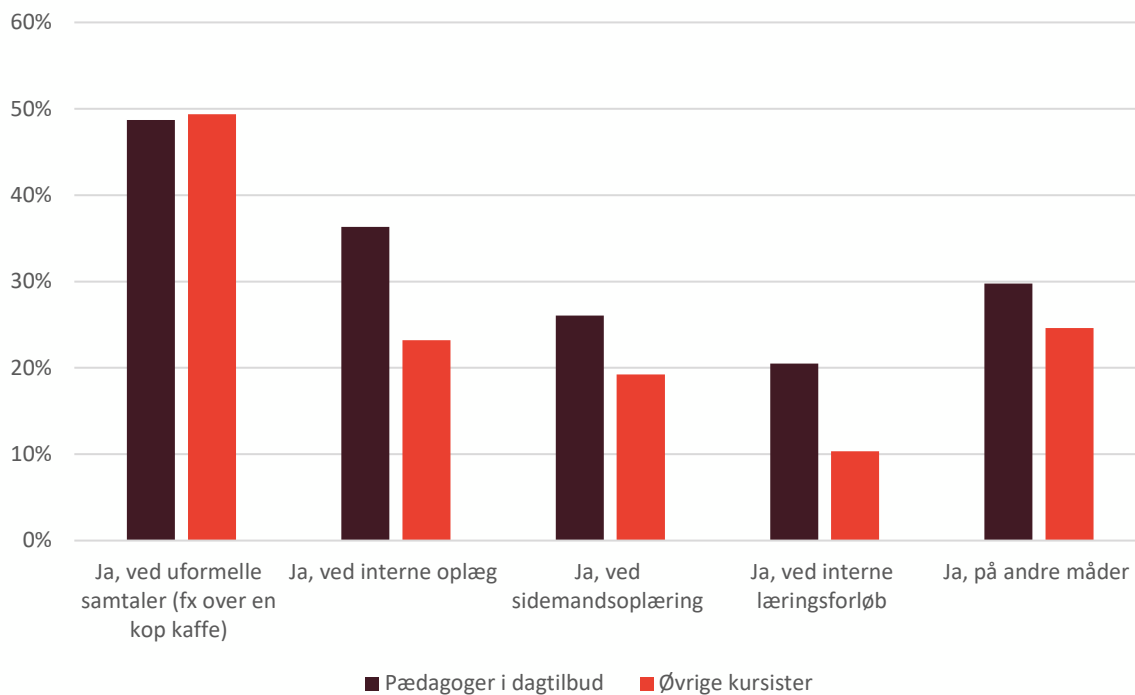
Note: $N = 483$ for pædagoger og $N = 9.664$ for øvrige kursister. Andelen omfatter kursister, der har svaret "i høj grad" og "i nogen grad".

Pædagoger i dagtilbud videndeler i stor stil med kolleger

58 pct. af pædagogerne anvender deres nye viden som en gennemgående del af deres arbejde, mens yderligere 36 pct. anvender den nye viden af og til. Samlet set betyder det, at 93 pct. af pædagogerne rent faktisk også anvender deres nye viden, når de kommer tilbage på arbejdspladsen efter deres efteruddannelse. Til sammenligning gælder det for 82 pct. af de øvrige kursister. Pædagogerne ligger på samme niveau som lærere og sygeplejersker ift. anvendelsen af efteruddannelsen.

Det store udbytte hos pædagogerne kommer også kollegerne til gode. Mere end ni ud af ti pædagoger videregiver deres nye viden til kolleger. Det er en væsentlig større andel end blandt de øvrige kursister, hvor det er tre ud af fire. Det er dog nogenlunde på niveau med lærere og sygeplejersker. Halvdelen af både pædagoger og øvrige kursister videregiver viden gennem uformelle samtaler, men pædagoger videregiver i væsentlig højere grad viden gennem interne oplæg og interne læringsforløb, jf. figur 7. Mere end hver tredje pædagog bruger interne oplæg til at videregive viden, mens hver femte bruger interne læringsforløb.

Figur 7 // Har du videregivet din nye viden fra efteruddannelsen til dine kolleger?

Note: $N = 483$ for pædagoger og $N = 9.664$ for øvrige kursister.

Metode

Notatet er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt kursister på videregående efteruddannelser. Kursisterne er identificeret på baggrund af kursistregisteret i Danmarks Statistiks registerdata, hvor de står registreret med mindst ét færdiggjort modul på akademi-, diplom- og masteruddannelserne, eller enkeltfag på universiteterne mellem 2017 og 2019. Kursisterne havde ved afslutning på modulet en videregående uddannelse og var i beskæftigelse.

DEA, 2021 giver en nærmere beskrivelse af spørgeskemaundersøgelsen, herunder udvælgelse af respondentgruppe, operationalisering af spørgeguide og sikring af repræsentativitet.

Dette notat belyser særsomt svarene for pædagoger, der arbejder i dagtilbud. De er identificeret på baggrund af deres uddannelseskode fra UDDA-registeret, der kategoriserer dem ud fra deres uddannelse, og deres branchekode fra RAS-registeret, der kategoriserer dem ift. om de arbejder i vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner eller dagpleje, i Danmarks Statistiks registerdata.

Når vi i notatet sammenligner med lærere og sygeplejersker, er de identificeret på baggrund af deres uddannelseskode.

Referencer

Damvad Analytics, 2021. Behovet for velfærdsuddannede i 2030 – Prognose fordelt på landsdele

DEA, 2020. Løneffekter af videregående voksen- og efteruddannelse

DEA, 2021. Udbytte af videregående voksen- og efteruddannelse

EVA, 2013. 3 typer ledere – hvem er du?

EVA, 2017. Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning

EVA, 2019. Spørgeskemaundersøgelse om den styrkede pædagogiske læreplan

EVA, 2020 (a). Pædagogisk personale i daginstitutioner og deres uddannelse

EVA, 2020 (b). Faglig kompetenceudvikling. Første afrapportering fra Viden om Praxis – OECD's dagtilbudsundersøgelse 2018

FTF, 2016. Litteraturstudie: Effekter af efter- og videreuddannelse

Jensen, B., Jensen, P. & Würtz Rasmussen, A., 2015. Does Professional Development of Preschool Teachers Improve Child Socio-Emotional Outcomes?. IZA Discussion Paper

KORA, 2016. Effekterne af videregående efteruddannelse for personer med videregående uddannelse

Kristensen, N., 2006. What do we learn from self-evaluations of training? A comparison of subjective and objective evaluations

VIVE, 2018. Kompetenceudvikling af pædagoger og lærere. En systematisk forskningskortlægning og kontekstualisering

DEA

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu